

Цэна з перасыл-
кою и дастаўкою
да хаты: на 1 г.—
3 р., на 6 мес.—
1 р. 50 кап., на
3 м.—75 к., на 1
мес.—25 к. Без
дастаўки и пера-
сылки: на 1 г.—
2 р. 40 к., на 6 м.—
1 р. 20 к., на 3
мес.—60 к., на 1
мес.—20 к. За гра-
ницаю: на 1 г.—
4 р., на 6 мес.—
2 р., на 3 мес.—
1 р. Перэмена
адрэсу — 20 кап.

Наша Нива

Першая Беларуская Газэта з Рysункамі

Выходзіць раз у тыдзень рускімі і польскімі літэрамі.

Падписка прыні-
маецца і прада-
юцца атдзельныя:
нумэры газэты
1) У Кант. „На-
шай Нивы“ —
Завальная ву-
ліца дом № 30,
2) У Кни-
гарні „Знание“ —
Георгіескі про-
спект дом № 14
3) У Книгарні
Літоўскай М. Пя-
сэцкай — Шлапа-
ліс, Доминикан-
ская вуліца дом
№ 13.

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Вильня, Завальная вуліца, дом № 30.

Абъяўленьня прынімаюцца на паследняй старонцы на 20 кап. за лінейку малымі літэрамі. Рукапісы і корэспондэнцыі, прысланыя у рэдакцыю, мусяць быць чытатэльна напісаны з праўдзивою фамільею і адрэсам таго, хто яе прысылае. Можна такжэ падпісаць прозьвішчэ разам з фамільею, хто незахоцэ, каб была надрукована праўдзівая фамілія. Адрэс і фамілія толькі для ведама рэдакцыі.

Ад рэдакцыі: Усім, хто падпісаўся на „Нашу Ниву“ на поў года (лічучы ад Новаго Года), прыпамінаем, што падписка скончылася з № 26. Хто хочэ атрымываць газэту далей, нехай прысылае грошы скарэй, каб не было перарыву у высыланню.

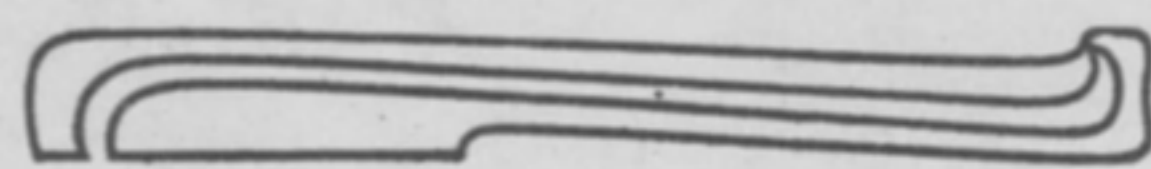

ВУЧЫСЯ!...

Вучыся, нябожэ, вучэнне паможэ
Змагацца з нядолей, з няволей...
Што мучыць сягоння, што думкі
трывожэ,
— Збяжыць і ня прыдзе ніколі!
Жаль згине, як мара; ня будзеш
няздарай,
Нигдзе і ні ў чым не заблудзіш;
Ты праўду ў непраўдзе, як сонцэ
меж хмараў,
Пазнаеш, раз цёмен ня будзеш.
Такая прынука, як труд і навука,
Ци-ж можэ нам сіл недадаці?
С такімі сябрамі, знай, будзе ня
штука
І горэ сваё зваеваці.

Паўнейшай адрынка, сыцейшай
скацінка,
Ой, будзе—а толькі вазьмися!...
І нойдзеца ў працы аддухі га-
дзінка,
І ў крыўду ўрагом не дасіся.
Крыўдзіцелёў зможэш, сьлед вечны
праложыш
І к доли, і к воли, і к славе...
Адно ты прачніся, вучыся, як можэш—
Ци дома, ци на школьнай лаве!
Ўсе людзі значэнне пазнали вучэння,
Адзін толькі ты ані дбаеш!
Цямней, беларусе, ты ночкі асенняй
І шчасьце-ж такое ты маеш....
Янук Купала.

Як жыве амэрыканскі рабочы.

Пэўне нима такіх людзей, што ня чулі
аб Амэрыцэ. У Амэрыку што-год то с той,
то з другой вёска выбіраецца шукаць

там сабе лепшаго, свабаднейшаго жыцця;
часта можна спаткаць і такіх людзей, што
праз колькі гадоў жылі і працавалі та-
мака і, сабраўшы грошы, вараціліся ў род-
ную старонку. Дык вось і разекажэм цяпер

аб тым, як живе ў той Амэрыцэ рабочы народ.

Ешчэ не так даўно—гадоў 50—60 таму назад—так званыя *Амэрыканскія Злучэныя Штаты* былі саўсім мужыцкім гасударствам. Свабодных зямель было тутак так многа, што кожны, хто хацеў, браў сабе кавалак зямлі і завадзіў там гаспадарку, не сказаўшы нікому і „дзякуй!“ Але з году ў год народу ўсё больш прыбывало, сяліліся ўсё гусьцей ды гусьцей, і, ў канцы, свабоднай зямлі асталася мала, дык і дастаць яе—трудна.

Тады ўжо пачалі будаваць у Амэрыцэ фабрыкі і заводы ўселякіе. Раслі яны так скоро, як ні ў вадным краю не бывала, і цяпер там адных толькі *фабрычных рабочых* ёсць каля *шэсьці мільёнаў*.

Заработная плата у Амэрыцэ ў 2—3 разы большая, як у Англіі, Францыі, ў Нёмеччыне. Некаторыя амэрыканскія рабочыя (напрыклад, муляры) зарабляюць *у месяц* больш, як у нас рабочыя могуць зарабіць *праз цэлы год*. Закон ва многіх месцах трэбуе, каб заработная плата была найменш 2 долляры (на нашы грошы—кале 4 руб.) ў дзень. *Чорнарабочы* мае ў месяц ня менш, як 71 руб. заробтку;

<i>машыніст</i>	зарабляе ў месяц	
	ня менш	120 руб.
<i>каваль</i>	„ „	131 „
<i>стэльмах</i>	„ „	148 „
<i>друкар</i>	„ „	176 „
<i>муляр</i>	„ „	208 „

Вось гэтакія цэны былі у Амэрыцэ ў 1904 гаду, як пішэцца у атчоці *Вашынгтонскага Бюро Працы*. Выходзіць, што добры работнік бярэ за сваю працу блізка гэтулькі, як чыноўнік ці інжэнер. І ў Амэрыцэ *чорную* работу чалавека уважаюць так сама, як *дэлікатную*; праца ня ганьбіць нікога!

А жыццё амэрыканскім рабочым абходзіцца ня вельмі дорага. Напрыклад, *амэрыканскі фунт* (на нашу вагу блізка *два нашы фунты*) мяса каштуе 28 кап.; амэр. фунт сала—20 кап., масла—48 кап., мука—4 кап., цукру—10 кап., гарбаты—1 рубель. Кватэры добрыя і, пры тамтэйшых заробках, даступныя кожнаму работніку. Опратка і обувь—фабрычныя, гатовыя і прадаюцца куды танней, як у нас.

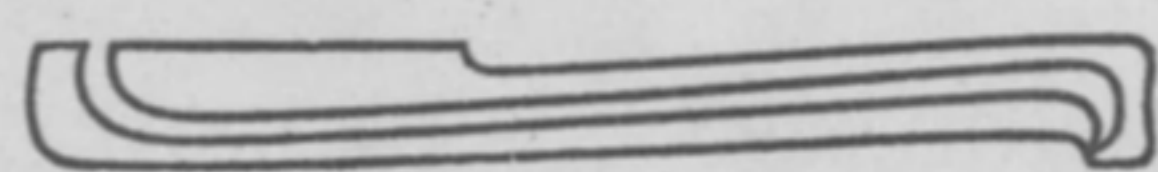
Вось чаму работнік у Амэрыцэ можа купляць усяго ў 2—3 разы больш, як ў Эўропі; вось чаму і *живе йон у 2—3 разы лепш за нашых рабочых*.

Але гэтакое жыццё дасталася амэрыканскім рабочым не дарма. Каб дабіцца яго, праз 20 гадоў (ад 1880 да 1900 г.) у Амэрыцэ было зроблена 22 тысячы 783 за-

бастоўкі. На помач забастоўшчыкам рабочыя саюзы за гэты час аддалі 32 мільёны рублёў. Вельмі памагли тут рабочыя саюзы: гдзе гэтакія саюзы былі, там на 100 забастовак 67 канчаліся выгранай рабочых, а толькі 33 не давалі карысьці. Там-жэ, гдзе саюзоў саўсім не было, з сотні забастовак толькі 45 былі карысны для рабочых, а 55—не.

Ня трэба забываць ешчэ і таго, што і праца амэрыканскаго рабочаго больш варта, як нашаго. Сьвет навукі у Амэрыцы даходзіць да ўсёх; часта просты работнік бывае так сама вучоны, як які багач. Дык ня дзіва, што працуе ён скоро, добра, што работа ў руках яго гарыць, што рабочы дзень кароткі. І на работу абы-каго ня возьмуць: фабрыкант личыць, што лепш наняць мала, але добрых і дарагіх работнікоў, як шмат танніх і дрэнных. Праз гэта нашым пераселенцам спачатку часта вельмі дрэнна прыходзіцца, бо яны з тамтэйшымі раўнавацца ня могуць; ведама, нашы—народ цёмны, заморэны, прыциснуты... Пераселенцы і ідуць найбольш за чорнарабочых. Толькі дзеці іх, як павучацца ў дармовых амэрыканскіх школах, гдзе ўсёх прымушае вучыцца закон, як пабудуць ў даступных ўсім народных унівэрсытэтах, ды пабываюць на ўселякіх сходах і ў саюзах,—толькі тады і яны ўжо могуць працаваць роўна з амэрыканцамі і роўна з імі зарабляць.

Г.

Хто к лесу, а хто к бесу.

— Ці ты бачыў калі слабоду?—пытае адзін мужык другога.

— Бачыў,—кажэ другі.

— Ну, а як яна выглядае?

— Не самавіта,—калі табе праўду скажаць. Стаіць ў нейкім балодзі; будынкі пападгнівалі, ў зямлю паўежджалі; стрэхи саламяныя: мох на іх парос, шчыты вецер пазрываў; вокны ў хатах лучынкамі ды анучамі пазалатываны; людзі нейкія абарваныя, ў лапцёх, зацяганыя, згаладалыя і перапужаўшыся,—бо трэба табе ведаць, што пад той час, як я быў, наехалі там „госьці“ і па-свойму слабаджанаў абучалі нагайкамі...

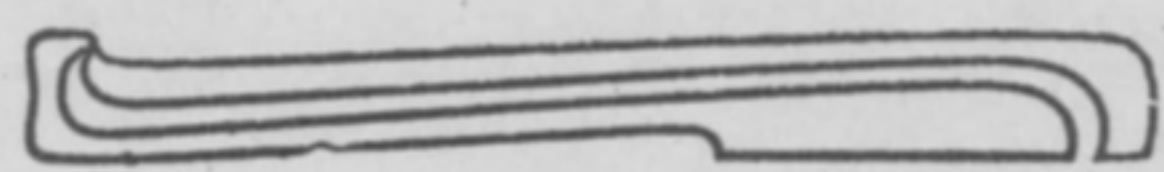
— Аб якой ты гэта вярзеш слабодзе?

— Ну, аб Слабодзе, Нагайкаўскай воласьці, Усмирыцельскаго вьезду, што недалёка ад Прыгонава і Висельнева.

— Ну, и заехаў жэ ты, брат! Я пытаю аб слабодзе, што нам дарована манифэстам?!

— Ага! зразумеў!.. Ну, выбачай, сватка, гэтакі слабоды мне ешчэ не здарылося бачыць!...

Янук с-пад Мінска.

Гутаркі аб гаспадарцы.

Написаў СЭМПОЛОЎСКИ.

I.

Як кормяцца расьцення.

Кожны гаспадар, сеючы год за годам сваё поле і збіраючы з яго збожэ, разам з тым забираець і тое, чым зямля корміць расьцення. Ёў кожнай асьмине збожа, ёў кожным гарнцы малака, ёў кожным пудзе сена мы вывозім з нашай гаспадаркі *корм расьценнеу*, а тым самым зямля бяднеець і родзіць ёўсё горэй.

Каб гэтую бяду паправіць, трэба зямлю час ад часу гнаіць.—Бываець, праўда, такая багатая земля, што і бяз гною добра родзіць праз доўгіе годы; — толькі ёў нашым краю мала такой зямлі, каб бяз гною радзіла. — Але перш, як гаварыць аб тым, як зямлю гнаіць трэба, раскажэм, чым і як кормяцца расьцення.

Расьценне жывець; і, як ёўсякая жывёла, пакуль малая, корміцца малаком сваёй маткі, так і расьценне, пакуль выпусьціць карэні і лісьці, жывець тым, што ёўсцка ёў зерняці збожа. Як жывёла ня можаць жыць без вады і корму, так і збожэ гіне без вады і яды.

Калі спаліш расьценне, дык можна пабачыць, што большая часць яго пойдзе з дымам, а меншая часць астанецца як попел. З гэтаго мы відзім, што расьценне зроблена з такіх *вяшчэств*¹⁾, каторыя або гараць, або улечуваюцца²⁾—гэта будуць *вугаль, вада і азот*³⁾—і з такіх вяшчэств, каторыя не гараць: *квас фосфорны*⁴⁾, *потас* (калі)⁵⁾ і *ванна*. Паглядзім, гдзе-ж ёўсць гэтыя вешчэства і як расьцення імі кормяцца.

Ёў паветры многа ёўсць вугля. Там ёў ёўсць ёў вадным *газе*, катораго мы вокам ня відзім і каторы завецца *вугальным квасам*⁶⁾. Збіраецца ёў там пры гніцю, пры гарэн-

ню. — Апроч яго ёў паветры ёўсць ешчэ *тлен* (кислород), каторым людзі і жывёла дышаць. Пры дыханню мы ёўцягаем ёў сябе паветрэ, і той *тлен* злучаецца з вуглем нашай крыві і выходзіць назад ужо тым газам, каторы і называецца *вугальным квасам*. Гэтым газам дышаць ужо ня можна, і, каб не расьцення, газу вугольнаго сабралася бы столькі, што ёўсё жывое задохлася бы. Расьцення-ж маюць на сваіх лістох маленькія дзірачкі, каторымі і ёўцягаюць ёў сябе з паветра вугальны квас—гэты шкодны газ; а ёў лісьцях ужо, калі сонцэ сьвеціць, той газ астаўляець вугаль, як-бы ачышчаецца ад яго, і расьцення выдыхаюць назад ужо чысты *тлен* (кислород).

З гэтых газоў, з вады і з тых часьцей, каторыя расьценне выцягаець карэньмі з зямлі, і складаецца ня толькі ёўсё расьценне, але і крахмаль ёў зернятах і ёў бульбе, цукер ёў буракох, алеі ёў семячцы.

Без вады, так сама як без паветра, ня могуць жыць расьцення. Карэні ня могуць цягнуць сваёй яды з зямлі, калі яна не распушчэна ёў вадзе. Вада як-бы прыгатаўляець расьценням яду, распускаючы маленькія кавалачкі зямлі. Памагае гэтаму і вугальны квас, аб каторым мы толькі што гаварылі і каторы ёў зямлі бярэцца ад гніцы гною.

Азот — так сама газ, што знаходзіцца ёў цаветры — мае для расьцення вялікае значэнне. З паветра ёў пераходзіць ня надта ахвотне ёў зямлю, але гэта найважнейшая яда расьцення, і гаспадар павінен старацца, каб азоту было як найбольш ёў зямлі. Азоту шмат ёўсць у гнаю, і дзеля таго гаспадар павінен старацца, каб добра гнаіць зямлю. Азот у гнаю знаходзіцца не як чысты газ, а толькі у *азотным квасі* і ёў *аміаку*. Запах аміака часта чуваць, калі вайсьці ёў зачыненую стайню.

У апошнім часі вучоныя даведаліся, што некаторыя расьцення умеюць прыцягваць з паветра ёў зямлю азот; — гэта будуць: *лубін, выка, гарох, канюшына, сэрадэльля*. Выцягнуўшы асьцержне такое расьценне з зямлі, мы пабачым, што на карэнях яго ёўсць маленькія бульбачкі—ёў гэтых бульбачках сідзяць такія голыя вокам нявідзімыя жывучкі, пры помачы каторых гэтыя расьцення і могуць цягнуць ёў зямлю з паветра азот і ім багациць зямлю.

Другіе расьцення ня маюць ані такіх бульбачэк, ані такіх жывучэк, і азотам зямлі ня могуць яны багациць.

Такія расьцення, каторыя могуць цягнуць азот з паветра, багациць зямлю тым азотам і гэтак падгатаўляюць зямлю да другога збожа, што па іх пойдзе.

Ня менш патрэбен для збожа і *фосфарны квас*. — Там, гдзе часта сеецца збожэ, зямля мае яго мала. і таму зерне бывае дробнае і малое. *Потас* (калі) так сама патрэбен для расьценняў, толькі найбольш бяруць яго бульбы і буракі. *Вапна* часта бывае патрэбна для расьценняў. Вапну, як азот, *фосфарны квас* і *потас* расьценне выцягвае з зямлі.

З гэтаго мы видзім, што расьцення цягнуць сваю пажыву і з паветра, і з зямлі; газы яны бяруць лістамі, а другія патрэбныя рэчы—карэннямі.—Ведама, тым, што ёсць ў паветры, чалавек ня вельмі мае сілу распараджацца; вады і вугля паветра дае расьценням бяз помачы гаспадара, і ён павінен думаць, каб прыгатаваць ў зямлі для расьцення азот, потас (калі), *фосфорны квас* і вапну.

З польскай мовы ператлумачыў

Антось Асіна.

1) Вешчэствам мы называем усё, што можа заняць пустое месца і мае вагу (цяжкасць). Паветра, вада, зямля, камень, цела, мяса, дрэва—ўсё гэта вешчэства.

2) Вешчэства улетучываецца, калі яно пераходзіць ў пар, ці газ, і ўздываецца на паветра. Вада улетучываецца ці, як кажуць па-просту, высыхае. Ешчэ лягчэй за ваду улетучываецца спирт.

3) Азот—часць паветра. Паветра гэта зьмешаныя газы; адзін з іх ёсць азот, другі — тлен (па расейску—кислород); тлен так і называецца за тое, што ў ім усё тлее, паліцца; у азоці ні лучына, ні што другое гарэць ня будзе. Газом мы называем усё падобнае да паветра, значыць, усё такое лёгкае, рэдкае, як паветра.

4) Фосфор раней ужывалі на галоўкі простых сернічкоў. Ён вельмі лёгка запаліваецца: досі яго стукнуць, ці пацерці, каб заняўся агнём. Паліцца фосфор на белы парашок, што ў вадзе расходзіцца, усё адно як соль, ці цукер, і тады вада робицца квасная. Вось, значыць, спалены фосфор з вадой дае *фосфорны квас*.

5) Потас, або калі, знаходзіцца ў потажу, за тое і называецца потасом. Так як з жалезнай руды можна дабыць блишчае жалеза, так і з потажу можна дабыць блишчачы потас, ці калі.

6) Вугальны квас—падобнае як і *фосфарны*—дастаецца, калі спаліцца вугаль. Апроч таго ён дастаецца, калі што-колечы гніе; ён жэ ёсць ў тым паветры, што мы выдыхаем з сябе.

БАЙКИ.

МУХА.

—*—

Па цяжкім па трудзе,

Ў сасе, ў хамуце, —

Не разпрогшыся,

Надта змогшыся,

Вол валокся дамоў на аддыху

І з сабой на ярме вёз ён муху.

Па дарозе такая

Напаткалася другая; —

Адзываецца,

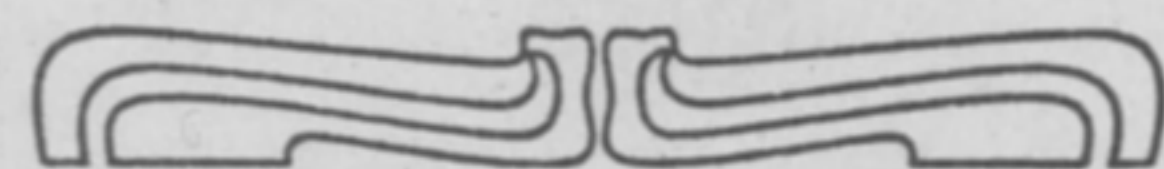
Ды пытаецца:

— „Гэта скуль ты, сястрыца?“

— „А во, станеш дзивицца!

Мыслиш: гдзе прападалі? —

Мы аралі!“

ПТУШКИ У КЛЕТЦЫ.

Маладзенькі чыжок

У старога спытаў:

— „Па чым плачэш дружок?

Што ня весел так стаў?

Як у клетцы цяпер

Маем выгаду мы,

Дык на полі, павер,

Ня мог лепшай мець ты!“

Стары гукнуў яму:

— „Што ты кажэш? каму?!

Ты радзіўся тут, знаць, —

І табе дараваць, —

Я-ж на волі век зжыў,

Вольным быў,—не тужыў!

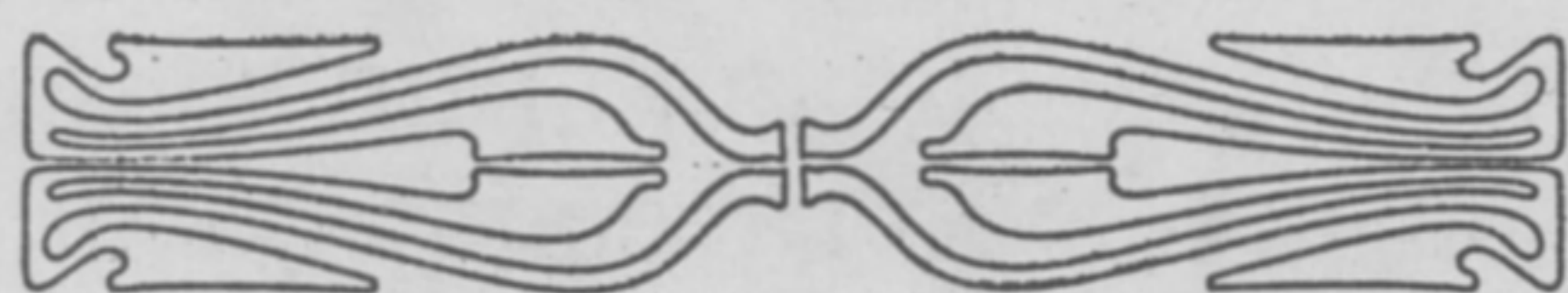
Што у клетцы—знай, вер —

Па тым плачу цяпер..“

На беларускую мо-

ву ператлумачыў

Эдзюк Будзька.

Мужыкі з вёсак Гелавежы і Сточка у апрачках сваёй ўласнай работы.

3 Беларусі і Літвы.

(ад нашых карэспандэнтаў).

м. Солечнікі Вилейск. п. Адзін чалавек вынісаў газэту. Газэта прыходзіла праз воласць. Вялікая дзіва: мужык чытае газэту! Як гэта можна?! Ды ў той газэці часам нехваліць начальства! Вось валасны пісар, пан Б., так сама залічае сябе за начальства, дык ён і не выдае газэты, каб не сапсаваць мужыка, а то ён, бач, зробіцца надта разумны! — І праўда, чалавек той, што вынісваў газэту, паказаў, што не такі ўжо ён дурны: ён не падзякаваў пісару за апеку над ім, але пашоў жаліцца земскаму і дабіўся таго, што пісар пачаў выдаваць ізноў газэту! **Г.**

У **м. Маркове** Вилейскага павету ўжо с тыдні два, як каморнік мерыць навокол Маркова зямлю мужыцкую і памешчыцкую. А гэта вось з якой прычыны. Калісь даўней за паншчынай былі ў маркоўскіх мешчан лясы; казна пасяля „воли“ адабраў ад маркоўцоў тые лясы. Маркоўцы ўвесь гэты час судзіліся за лес і цяпер ужо, кажучы, адсудзяць сваю справядлівую справу, дастануць 100 дзесяцін лесу. Калі маркоўцы ўжо дастануць лес, то нехай не расцягаюць яго без толку кожны сабе па кавалачку, як гэта ў нас на Беларусі робіцца, гдзе беларусы ешчэ толькі пачынаюць прывыкаць вясці ўсёй грамадай якую добрую справу, на карысць усім. Цяпер ідзе новы сьвет, ідуць новыя парадкі; але той народ, што разсыпаны, як развязаны веныкі, ня будзе мець сілы і ніколі ня выйдзе з бяды, цемноты і дзікасьці. Нехай жэ і нашы маркоўцы навучацца ісьці ўсе разам, грамадою, нехай мудра зробіць і з грамадзкім дабрам! **Н. Л.**

6 аўгуста (серпня) ў с. **Насілове** Вилейск. п. на фэсці хлопцы пабіліся, напіўшыся гарэлкі, і двух забілі. Траіх хлопцоў арыштавалі за гэта. Цёмны, бедны народ! Бьюць цябе другіе, бьеш ты і сам сябе. Вось якая карысць людзям з гарэлкі! **Л—цкі.**

м. Крайск Вилейскага павету Вил. г. Ў вёсцы Задроздзя скаціна адных суседзёў зьела ў другіх крышэчку гароху. Шкода не вялікая. Але ж суседзі ацанілі шкоду на 55 руб. і падалі на суд. Тады гаспадары гэтай скаціны прывязалі старшыню і другіх ацэншчыкоў, і аказалася ўсяго шкоды на... 50 кап! — Цёмны наш край, цёмны народ; людзі жывуць адзін з адным, як ваўкі. Сумення маюць мала і нават ня стыдаюцца такіх паступкоў, як абдзёрці суседа! Падумаўце, добрыя людзі, што мужыком і так цяжка жывецца. Калі-ж за кожнае глуштва будзеце дзёрціся меж сабой, то насядуць на вашым карку ешчэ мацней ўсе, каму гэта карысна. **Ч. А.**

м. Крайск Вилейск. павету. У адной вёсцы не так даўно два суседзі судзіліся за тое, што бык аднаго забіў быка другога. Гэты падаў ў валасны суд. Другі сусед убаяўся, што яго засудзяць, і даў валасным судзіям хабара, але ўсётакі прысудзілі, каб ён заплаціў за быка. Тады той чалавек зазлаваўся на судзёў і падаў ўжо на іх ў суд. Судзі вярнулі яму хабара і ешчэ далі гасцінца, каб ён іх на судзе абнявініў. Адзін толькі з іх не хацеў выпусціць з рук грошы і не аддаў іх. Мужык яго на судзе і закапаў за гэта. Скончылася тым, што гэтаго судзію засудзілі

на 3 месяцы адседкі, а другіх паскідалі з мейсц. Чамуж у нас так ідуць суды, і чалавек думае, што праўда будзе на старане таго, хто болей даў грошэй судзіям? Бо і народ, і судзі ешчэ надта цёмныя. Увесь парадак судоў трэба перарабіць саўсім нанова. Другая Дума прыгатавала новы закон аб судох і хацела яго зацвярдзіць, але не паспела, бо яе разганялі як раз ў той дзень, калі закон ужо чытаўся ў Думе. Па думскаму закону валасныя суды і суд земскаго начальніка адменяюцца. У кожнай воласці ўсе людзі, што жывуць ў ёй — хто-бы яны ні былі — выбіраюць міравога судзію на 3 год; ён будзе ўсёх судзіць. Трэбае закон, каб судзія быў добра вучоны. Калі ўвесь народ выбірае сам судзію, значыць, ўсе вераць яму. Тагды будзе скоры, справядлівы суд. І праўды дайсьці можна будзе скоры і лёгка кожнаму, менш будзе такіх ганебных спраў і крыўды па вёсках, як цяпер. Будзем мець надзею на Трэцюю Думу, нехай яна дасць нам новыя законы. Дык жэ трэба выбраць ў Думу і дэпутатоў мудрых ды шчырых заступнікоў народных, а не такіх, якіх павыбіралі ў Другую Думу ад беларускіх губэрній. Аж сорам сказаць, што з усёй Беларусі не было ниводнаго дэпутата ад мужыкоў, што патрапіў бы сказаць колькі слоў праўды аб нядолах і патрэбах нашых „тутэйшых“ мужыкоў. **Р.**

г. Сморгонь Вил. г. Як пішэ С.-З. Гол., скончылася забастоўка ў гарбарнях. Цягнулася яна 9 тыднёў. Рабочыя перад забастоўкай мелі кассу, куды ўсе адкладвалі грошы. Вось, як пачалася забастоўка, дык з гэтай кассы выдавалася падмога тым, каму гэта было патрэбна. Выдана была 1 тысяча 150 руб. 50 кап. Гэта касса шмат памагла забастоўшчыкам цвёрда трымацца.

У **Вилейскім** павеці ў прошлым тыдню быў зьезд групы народных вучыцелёў з гэтаго павету. Найбольш гаварылі аб навучанню беларускіх дзяцей ў народных школах. Усе прызналі, што школы прыносяць дзецям куды больш карысьці, калі вучыць іх будучы пачынаць па беларуску, як яны прывыклі гаварыць з бацькамі ў хаці; цяпер дзецям вельмі цяжка пазнаваць у школі адразу і незнаёмыя навукі, і непанятную расейскую мову. Казалі, што беларускі мужык лічыць родную мову сваю за „хамскую“, дрэнную, брыдкую, ды і праз гэта ў сябе не бачыць чалавека, а толькі „хама“. Дык трэба паказаць нашаму мужыку, што яго мова — так сама людзкая і добрая, як ўсе іншыя; што і сам ён не „хам“, а чалавек. А ешчэ гаварылі, што як нашы беларусы дзеляцца на каталікоў і праваслаўных, то з гэтаго карыстаюць чорнасоценцы і ўсе ворагі сьвету і свабоды народа і сеюць ненавісьць і сварку меж праваслаўнымі і каталікамі беларусамі, цкуюць адных на адных. Вось і трэба паказаць нашым „тутэйшым“, што яны ўсе — і каталікі, і праваслаўныя — браты, ўсе беларусы, сыны адной маці — зямлі Беларускай.

Каб шырыць гэтакія думкі, каб дабівацца навучання дзяцей ў пачатковых школах па беларуску, каб дабіцца перастройкі ўсяго народнага абучэння на карысць народу і каб палепшыць жыццё вучыцелёў, — ўсе сабраўшыся на зьезд паставілі прылучыцца да „Беларускага Учыцельскага Саюза“. **В.**

У **г. Бельску** Гродз. губ. 3 аўгуста (серпня) было прадвыбарнае сабранне праваслаўных сьвяшчэнікоў. Прыехала іх 12 чалавек. Прадседацель

прачытаў бумагі, што палучыў ад архирэя. Пасля трэба было пагаварыць аб тым, як трымацца папом на выбарах ў Думу. Прадседацель сказаў, аб чым павінны гаварыць на гэтым сабранню. Самы-ж сьвяшчэннікі сваім розумом нічога не дадалі; як прадседацель пакіраваў сабраннем, так яно і пайшло. Зразумелі толькі, што архирэю хочэцца каб яны выбралі пратаерэя о. Брэна, бо ён будзе ў губэрні падаваць голас за архирэя гродзенскага, таго самаго, што на выбарах ў Другую Думу угаварыў мужыкоў, кланяючыся ім аж да зямлі, каб не злучаліся з гарадзкімі; і тады мужыкі збіліся так с толку.

Вучыцель Грамада.

Ў с. Зубове Бельск. пав. Гродз. губ. павесіўся 20 юля (ліжня) хлапец 16 гадоў, Вязоўскі. За дзень перад смерцю ён быў сьведкай на валасным судзе. Як ведама, без праклятай гарэлкі не абходзіцца у нас суд. Той чалавек, за каторага хлапец сьведчыў, напайў хлапца. Калі п'яны хлапец вярнуўся дамоў, то зачаў кідать камянямі ў сваіх бацькоў і як-бы зварьяваў. Яго заперлі ў клуню. На другі дзень убачылі, што ў клуні ён висиць на вярхоўцы. Кажуць людзі, што хлапец быў надта разумны, вельмі любіў чытаць кніжкі. Але гарэлка загубіла хлапца! Мала добра ад гарэлкі, і ганьба той вёсцы, гдзе дазваляюць, каб сталые людзі пайлі дзяцюкоў. І п'юць нашы цёмныя беларусы манапольку за тое, што бываюць сьведкамі, забываючы, што за помач праўдзі і справядлівасці ня можна браць гасьцінцоў. Кожны чалавек гэта мусіць рабіць для сумення, а не для гарэлкі.

Халिमон с-пад Пушчы.

З Кобрынскага павету Гродз. губ. Ў нашым павеці шмат мужыкоў, што закупілі зямельныя участкі праз Крэсцьянскі Банк і завялі на іх свае гаспадаркі, цяпер ня могуць акуратне плаціць грошы ў Банк, бо ўсюды неураджай. Банк паразылаў ва ўсе бокі сваіх чыноўнікоў, каб праверыць, ці праўда, што у мужыкоў неурадзіла.

Гродзенскі крэсцьянскі банк купіў 6 маёнткоў, ў іх ўсяго 4 тысячы 900 дзесяцін зямлі. Глаўнае упраўленне крэсцьянскага банку прышлець сюды 7 чыноўнікоў, каб яны да акцябра месяца пабілі ўсю гэту зямлю на участкі для прадажы мужыком. У Пружанскім павеці пабілі ўжо зямлю ў м. Фелицианово.

Цэны за зямлю надта падняліся і то толькі праз гэтыя банкоўскія пакупкі. З багачоў ніхто цяпер зямлі не купляе, бо даход з яе малы; дык, купіўшы яе за вялікія грошы, ня будзеш мець і таго даходу, што можна было-бы даставаць з працэнтаў, палажыўшы тые грошы ў банк. А мужык на зямлю вельмі галодны і купляе яе за ўсякую цэну, хоць бы за найбольшую; вось пасля цяжка яму выплаціцца, плаціць трэба ешчэ і больш за тое, што плаціць, ўзяўшы зямлю у арэнду.

Дрэнна, што мужык наш ўсё робиць, не разлічыўшы, ці будзе з гэтаго карысць. Усё робиць цемнота.

С. С.

м. Свислоч Гродзенскай губ. Волковыск. у. Вучыцель тутэйшай цэркоўна-прыходзкай школы выехаў кудысь на лета. „Наблюдацель“ школы—бацюшка зарабіў на гэтым: ён аддаў школу падпрэдаўленне нейкім камэдиантам; гэта ешчэ нічога, што было прэдаўленне, але кепска тое, што паламалі лаўкі ды пабілі шклы. Цяпер жэ ў класі кватэруюць швачкі і ляскаюць машынамі. Нехта

зарабіць і на гэтым, а вучыцель прыедзе і нойдзе ўсю школу спустошанай.

Мешчанин.

Минск. „Рускі выбарны камітэт“ выпусціў вазванне да мужыкоў; у гэтым вазванню ён бэсціць Другую Думу, брэшэ на яе, быццам дэпутаты абъяўлялі агульны грабёж. Дзялей камітэт навучае мужыкоў. быццам глаўныя іх ворагі — гэта жыды ды палякі, і радзіць не слухаць рэволюцнероў.

„Р.“

З м. Беларучы Минскай г. и у. Год у нас, як відаць па ўсём, і гэты будзе трудны: што праўда, як сталі жыта с поля збіраць, цэна на яго трохі паменшала: раней плацілі па 1 р. 50 к., а цяпер—каля 1 р. за пуд, але што с таго, калі блізка кожны гаспадар мусіць купляць насенне, не гавораць ўжо і аб хлебі. Ярына і бульба ня кепскія; калі удасца ўсё гэта ў пагоду сабраць, ды бульба не пагніе праз частыя дажджы, то можа хоць гэтым зарадзяць той бязхлебіцы, якой ўсе сёлета ў нашай старане спадзяюцца. Сенажаць хто касіў пасля Петра, той сабраў сена ня менш як летась, хоць і чорнаватаго.

Земля ў нас то там, то сям прадаецца, але не надта яе квапяцца купляць: найперш таму, што цэну памешчыкі назначаюць вельмі высокую, ды ешчэ мужыкі ўсё маюць надзею на Г. Думу, што яна яким-колечы спосабам карыстней і справядлівей беззямельных і малозямельных здаволіць. Нядаўна прадалі м. Масловічы памешчыцы В.... — 9 валок за 23 тысячы руб.; купіў неякі багаты шляхціц Ш.... Хацелі купіць мужыкі, даўнейшыя падданыя гэтаго маёнтку, але нешта ім неўдалося. Другі м. Мочаны куплены мужыкамі колькі гадоў таму назад пры помачы Крэсцьянскага Банка, і цяпер, калі верыць чуткам, маець банк, за ня выплатку, прадаць ім гэту зямлю; цікавасць толькі, як банк зробіць з будынкамі, каторыя мужыкі падзялілі між сабой і папрылучывалі да сваіх будынкаў.

Інтэлігенцыі—людзей вучоных ў нашай старане мала, а якая ёсць, дык і тая ня хочэ ні к чаму рукі прыкладаць, каб хоць трохі прасьвятліць долю працавітай беднаты. За тое-ж ў народзі цемната, вялікая. Кніжкі добрай ці газеты ні ў каго і не ўбачыш. Замест сабрацца да якога разумнейшаго і бывальшаго чалавека ды пагутарыць аб сваёй доли-нядоли, аб цяперашнім жыццю,—цягаюцца людзі па судох дый аб даходзе манаполькі не забываюцца.

Цемната ты наша, цемната! Колькі з цябе не наздзекуюцца, колькі з цябе не накарываюцца—гэта толькі хіба ведаць адным думкам нешчасливых! Скараёйбы, здаецца, хаця завялося ў нас якое-нібудзь самоупраўленне, тады-б, можа, засьвяціло сонцэ і ў нашэ ваконцэ!... Йосць жэ людзі і у нас, каторыя ня хочуць быць ворагамі для сваіх братоў.

Адзінокі.

Коуна. Мужыкі-литвіны даўно ўжо разселяюцца з шнуроў на асобныя фольфаркі (колоніі). Цяпер изноў зрабілі 52 прыгаворы аб тым, каб разсяліцца.

С-пад Лукомля Магілёўскай губ. нам пишуць аб гэтакім здарэнню.

Адзін мужык падвозіў с кірмаша мужыка з суседней вёскі. Хадзіла чутка, што той сусед — „дэмакрат“. Як яны ехалі цераз лес, сустрэлі іх стражнікі і патрэбавалі, каб наш мужык сса-

дзіў з воза таго „дэмакрата“ і сам барджэй ехаў. Той перапалохаўся і, аддаўшы стражнікам „дэмакрата“, давай сам „ратаваць душу“, як казаў прыехаўшы да хаты. А стражнікі так памялі таго „дэмакрата“, што ён калі і папавіцца, то, небарака, на век астанецца калекаю, бо яму саўсім выварнулі руку і ногу. — Цяпер тут кожны мужык живе у страху. **Тутэйшы.**

ЛИСТ ДА РЭДАКЦИИ.

Нашы беларусы, каторыя хочуць пазнаць, як палепшыць гаспадарку, няхай папишуць адкрытку ў „г. Харьковъ, въ Губернскую Земскую Управу“, просячы выслать листки аб сельскай гаспадарцы. Их дарма вышлюць.

Падпишчык.

З усіх старон.

Пецербург. Газэта „Товар.“ падлічыла, колькі людзей асудзілі ў Расеі за юль (липень) месяц.

Ваенныя суды за адзін гэты месяц прысудзілі к смерці 151 чал., з іх сказнілі ўжо 108 чал. Так што другі месяц „бездумья“ папісаўся моцна карами смерці. Калі засядала Дума, то ў першы месяц март сказнілі ўсяго 9 чал., у апрэлю—12 ч., ў маі—19, значыць, за тры месяцы Думы сказнілі 40 чал., а за 2 месяцы пасьяя Думы—138 чал.

Ў катаргу прысудзілі за юль месяц 198 чал., к другим карам—215 чал. Пацягнулі на суд 34 рэдактароў газэт; закрыта 35 газэт, аштрафаваны 64 рэдактары газэт на 34 тысячы 50 руб. агулам.

Найбольш сказнілі за юль у Прыбалтыцкім краю (гдзе живуць латышы)—29 чал., у Одэсе—23 ч., ў Польшчы—16 чал., ў Віленскім вокругу прысудзілі к смерці—11 чал., сказнілі—3, асудзілі на катаргу—13 чал. Па саслоўям ўсе, што пацярпелі, дзеляцца так: сказнілі: рабочых—42 ч., мужыкоў—20 ч., мешчан—19 ч., ваенных—14 ч., студэнтаў—5 ч., кабет—1 ч.

Воронеж. Д. Уразова, што быў дэпутатам ў Другой Думе, выслалі з губэрні за тое, што мужыкі слухалі яго і начальства прызнала гэта за шкоднае. „Р.“

Пецербург. Быўшаго дэпутата Другой Думы, Цэрэтэлі (соціал-дэмакрат), высылаюць ў Вологодзкую губэрню. „Русь“.

Лондон (сталица Англіі). Палата лордоў (як бы наш Гасударствены Савет), зацьвардзіла новы закон аб зямлі. Па гэтому закону саветам графств (упраўленням вьездоў) даецца права адбіраць зямлю прымусам ў свае рукі, капі будзе патрэба, і, пабіўшы тую зямлю на невялікіе вучасткі, аддаваць іх у арэнду тым, хто хочэ завесьці сваю гаспадарку. „Р.“

ПАЧТОВАЯ СКРЫНКА.

Бельскі вьезд, Халімону с-пад Пушчы: аб тым, што ў в. Забалотнай мужыкі стрэляюць адзін у аднаго (Пашко), а ў другой вёсцы з-за таго, што баба (цяжкая) не хацела даць манаполькі пьняюгам, яе прыбілі, і ад гэтаго яна памёрла,—ня друкавалі, бо ад такіх паступкоў ганьба і сорама ўсім; чэкалі, ці не напишэце аб якіх добрых паступках бельскіх мужыкоў.

Кобрынскі павет, С. С.: Вы бядуеце, што беларусы мала займаюцца хатнімі рэмесламі („кустарнымі“). Трэба для гэтаго зрабіць цэлыя арганізацыі, рэмесленныя школы, выстаўкі; ў Мінску хацелі добрыя людзі адкрыць музэй—магазын беларускаго хатняго рэмесла, але нешта заснула гэта справа.

Івенец. Ап. Як адкрываць школы не казённые, а прыватныя („частныя“), найлепей можна даведацца з кнігі „А. С. Пургавінъ. Законы по народному образованию. Второе изд.“ (Изд. Товарищества „Общественная Польза“, С.-Петербургъ, Большая Подъяческая 39). Цэна кніжкі — 3 руб. 50 кап. Ў гэтай жэ кніжцэ сказана, як адкрываць бібліотэкі, устараіваць народныя чытаньня і т. д. Ў Віленскім Вучэбным Округу можна адкрываць школы і каталіком, але толькі беларускаго „происхожденія“. Гэтае беларускае „происхождение“ трэба даваць, а для гэтаго досі будзе, калі, напрыклад, два якіе вядомыя правіцельству чалавекі падцьвардзяць, што ты беларус. Ў прашэнню адразу не пішыце, што будучы вучыць ў школы і па-польску; як адкрыецца школа, тады няхай бацькі вучнёў пададуць аб гэтым прашэнне ад сябе, і ім лягчэй пазволяць.

Крупные и мелкіе КАПИТАЛИСТЫ

желающие соединить minimum риска съ maximum прибыли, найдутъ въ книгѣ „Биржа, Спекуляция и Обогащеніе“ цѣнныя указанія для выгоднаго помѣщенія своихъ денегъ въ биржевыя операціи. Книга издана Банкирскай Конторой „Захарій Ждановъ“, (С.-Петербургъ, Невскій, 28), выдается и высылается безплатно.

Рэдактор - Выдаўца А. Ёласоў.

Друкарня М. Кухты, Дворцовая, д. № 4.